

Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Rechts-extremisme in Nederland

Een fenomeen in beweging

In AIVD-publicaties duiden we ontwikkelingen in de wereld op basis van ons inlichtingenonderzoek op dat moment. Door publicaties uit te brengen draagt de AIVD bij aan het publieke debat over een bepaald thema. Een AIVD-publicatie beschrijft een algemeen beeld dat in individuele gevallen kan afwijken.

Rechts-extremisme in Nederland

Een fenomeen in beweging

Wat is extremisme?

De AIVD doet onderzoek naar verschillende vormen van extremisme, zoals links- en rechts-extremisme.

Extremisme is:

Het actief nastreven en/of ondersteunen van diepingrijpende veranderingen in de samenleving die een gevaar kunnen opleveren voor (het voortbestaan van) de democratische rechtsorde, eventueel met het hanteren van ondemocratische methodes, die afbreuk kunnen doen aan het functioneren van de democratische rechtsorde.

De gebruikte ondemocratische methodes kunnen zowel gewelddadig als niet-gewelddadig zijn. Voorbeelden van niet-gewelddadige ondemocratische middelen zijn systematisch haatzaaien, angst verspreiden, desinformatie verspreiden, demoniseren en intimideren.

Extremisme kan in zijn uiterste vorm tot terrorisme leiden.

De AIVD spreekt specifiek van rechts-extremisme als aan bovenstaande definitie van extremisme wordt voldaan en daarbij één of meer van de volgende denkbeelden centraal staan:

- . vreemdelingenhaat;
- . haat jegens vreemde (cultuur)elementen;
- . ultranationalisme.

De AIVD doet geen onderzoek naar activisme, omdat bij activisme geen ondemocratische doelen worden nagestreefd en ook geen ondemocratische methodes worden gebruikt. Ook (ultra)rechtse of (ultra)linkse partijen of organisaties die binnen de kaders van de democratische rechtsorde opereren, vallen vanzelfsprekend niet onder de definitie van extremisme.

Inleiding

Naast de vertrouwelijke rapporten en analyses aan afnemers, brengt de AIVD met enige regelmaat openbare publicaties uit over zijn aandachtsgebieden. In deze nieuwe publicatie schetst de AIVD de ontwikkeling van het rechts-extremisme in Nederland in de afgelopen jaren en de stand van zaken op dit moment. Deze publicatie past in de reeks over links- en rechts-extremisme uit 2009, 2010 en 2013 en is de eerste over rechts-extremisme sinds de publicatie 'Afkalvend front, blijvend beladen' uit 2010.

Na een periode van neergang, ziet de AIVD sinds 2014/2015 een lichte opleving van het rechts-extremisme in Nederland. Zowel ideologisch als organisatorisch zijn veranderingen zichtbaar. Ook zijn er nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de activiteiten van rechts-extremisten. Verklaringen voor deze veranderingen en ontwikkelingen moeten worden gezocht in het uit de tijd raken van de neonazi-skinheads, de opkomst van ISIS, de migratiestromen richting Europa, de opkomst van de *alt-right* beweging in de VS en het gemak waarmee onderlinge contacten worden gelegd met behulp van digitale communicatiemiddelen.

In deze publicatie bespreekt de AIVD zowel de ideologische en organisatorische veranderingen als de verandering in activiteiten binnen het rechts-extremisme. Tot slot gaan we in op de dreiging die uitgaat van het rechts-extremisme in Nederland.

Ideologie

Gedurende een aantal decennia werd het rechts-extremisme in Nederland gekenmerkt door een neonazistisch, fascistisch en antisemitisch gedachtegoed. In de afgelopen jaren is dit veranderd; neonazi's vormen nog slechts een marginale groep en andere vormen van rechts-extremisme zijn hiervoor in de plaats gekomen.

Anti-islamgedachtegoed naar de voorgrond

De belangrijkste ideologische drijfveer die in de afgelopen jaren steeds meer naar voren is gekomen voor groepen en personen binnen de rechts-extremistische beweging is het anti-islamstandpunt. Deze ontwikkeling begon vanaf 2014 duidelijke vormen aan te nemen als gevolg van twee gebeurtenissen:

- het uitroepen van het kalifaat door ISIS en de reeks van jihadistisch terroristische aanslagen in West-Europa die daarop volgde;
- de vluchtelingenstroom die in de loop van 2015 op gang kwam naar Europa en Nederland.

Al langer bestaande groepen in de rechts-extremistische scene in Nederland, zoals de Nederlandse Volks-Unie (NVU), grepen de opkomst van ISIS en de vluchtelingenstroom aan om zich te profileren en zo een breder publiek te bereiken. Ze deden dit onder meer door anti-ISIS demonstraties of demonstraties bij asielzoekerscentra te organiseren. Gelijktijdig ontstond een verscheidenheid aan nieuwe initiatieven. Voorbeelden hiervan zijn Demonstranten tegen Gemeenten (DTG) en United We Stand Holland (UWS). Ook zag de AIVD een toename van rechts-extremistische uitingen op internet gericht tegen moslims en asielzoekers.

Toen in 2016 de instroom van migranten stagneerde, verdwenen veel van bovengenoemde initiatieven weer. Niettemin bleef het anti-islamgedachtegoed de boventoon voeren. Er wordt daarbij nauwelijks onderscheid gemaakt tussen anti-islam- en anti-migratieretoriek. Migrantten zijn moslims, zo lijkt de redenatie.

De personen die zich aangetrokken voelen tot de anti-islamretoriek hebben voor een groot deel geen historie in het rechts-extremisme. Traditionele rechts-extremistische thema's zoals antisemitisme en Hitlerverheerlijking komen binnen deze groep daarom niet veel voor. Wanneer hier wel sprake van is, wordt er soms om opportunistische redenen voor gekozen dit niet uit te dragen.

Het anti-islamgedachtegoed wordt vaak gecombineerd met ideeën over nationale identiteit. Zo is het behoud van Zwarte Piet een jaarlijks terugkerend thema. Ook wordt handig gebruik gemaakt van de actualiteit. Een recente trend is bijvoorbeeld om in te springen op de verontwaardiging over Turkse inmenging in Nederland door acties te organiseren tegen Diyanet-moskeeën. Daarnaast is in de afgelopen jaren onder deze groep een sterk anti-overheidssentiment ontstaan. De Nederlandse overheid en de Europese Unie (EU) worden gezien als de boosdoeners die met hun beleid de opkomst van de islam in Nederland mogelijk maken.

Alt-rechts

Een andere ideologische drijfveer kwam op in 2016. Geïnspireerd door de *alt-right* beweging uit de Verenigde Staten¹ ontstond toen het Studiegenootschap Erkenbrand. Erkenbrand noemt zichzelf alt-rechts en tracht rechts-extremistisch gedachtegoed te verspreiden en te normaliseren. Dit doen zij door het gedachtegoed in een andere, meer intellectuele, vorm te gieten. Ze organiseren bijvoorbeeld lezingen en conferenties en publiceren opiniestukken op hun website. Van deelnemers aan bijeenkomsten wordt enig intellectueel niveau verwacht.

In het gedachtegoed van Erkenbrand staat ras centraal. Erkenbrand is expliciet tegen rasvermenging en streeft naar een blanke etnostaat. Dit genootschap mikt daarbij vooral op mannen. Volgens Erkenbrand moeten blanke mannen in gaan zien dat er gevaar dreigt voor hun positie. Het doel is om te komen tot een voldoende kritische massa die het eens is met deze ideeën, zodat de verandering naar een etnostaat ingezet kan worden. In deze zuiver blanke etnostaat is geen ruimte voor andere rassen. Daarnaast vallen in het wereldbeeld van Erkenbrand ook joden buiten de blanke etnostaat.

Net als bij aanhangers van het anti-islamgedachtegoed, speelt bij Erkenbrand en zijn sympathisanten een grote afkeer jegens de overheid. In de visie van alt-rechts zijn naast de overheid echter ook nog andere instituties verantwoordelijk voor wat men noemt de 'blanke genocide' of 'omvolking'. Zo bevorderen scholen, de traditionele massamedia en de filmindustrie volgens hen diversiteit.

¹ *Alt-right*, wat staat voor *alternative right*, is een verzamelnaam die sinds enkele jaren wordt gebruikt om een nieuwe generatie blanke nationalist in de Verenigde Staten aan te duiden. De *alt-right* beweging is geen coherent geheel, maar bestaat uit losse groepen (bijvoorbeeld denktanks) en prominente individuen (bijvoorbeeld vloggers) en kent verschillende stromingen. De gemene deler is het idee dat de blanke mens door andere rassen bedreigd wordt in zijn voortbestaan. Daarbij maakt deze nieuwe generatie handig gebruik van internet en sociale media en wordt veel belang gehecht aan masculiniteit, intellect en een onberispelijk uiterlijk.

Het gedachtegoed van Erkenbrand: voorbeelden

Onderstaande teksten komen uit opiniestukken of podcasts van het Studiegenootschap Erkenbrand.

Website Erkenbrand (30/09/2016) – Rassenvermenging als wapen

“Westerse vrouwen behoren simpelweg toe aan westerse mannen. Het mantra ‘baas in eigen buik’ is onzin en leidt alleen tot een lage vruchtbaarheid. Vind jij dat je als westerse man een vrouw niet kan toe-eigenen of wil je haar niet bevruchten? Bedenk je dan dat er eindeloze horden derdewereldmannen klaar staan om dat voor jou te doen.”

“Blanke mannen die geen woede voelen wanneer zij een interracial koppel zien zijn per definitie zwakke blanke mannen.”

Website Erkenbrand (03/01/2018) – De diversiteitsagenda

“Het anti-westerse, -mannelijke, -blanke sentiment, is hetgeen er waarlijk schuilt achter ‘diversiteit’. Het wordt gebruikt als een ideologisch werktuig, om de demografische samenstelling aan te passen op de werkplaatsen, in (sport)verenigingen, scholen en politiek. In plaats van te streven naar kwaliteit, wordt er gestreefd naar een lager percentage aan blanke mannen.”

Youtube Erkenbrand (27/03/2018) – Podcast Sam Spreekt 1

“Niet-blanken zijn consistent kleiner in het algemeen ongeacht voeding, doen het niet goed in de creatieve beroepen en wetenschap of de kunsten zonder overheidssteun, zie nieuwe initiatieven voor urban arts, en falen gigantisch in academische aspiraties. (..) Maar wat als we dan blanken mengen met negroïden? Dan heeft iedereen wat ze willen?! Echter is dit niet hoe het werkt. Als ik even heel typisch mag zijn, krijg je dan niet een wetenschapper die heel hard kan rennen, nee je krijgt een dommer blank persoon en een minder snelle Afrikaan ineen.”

Samenvattend is sinds enkele jaren het anti-islamgedachtegoed dominant in de rechts-extremistische scene in Nederland. Daarnaast heeft ook het uit de VS overgewaaide *alt-right*gedachtegoed voet aan de grond gekregen in Nederland.

Organisatie

Vijf jaar geleden was sprake van een overzichtelijk rechts-extremistisch landschap in Nederland: een aantal relatief kleine groeperingen met vaak één duidelijke leider en een vastomlijnde ideologie. Deze groeperingen hadden een redelijk vaste samenstelling met weinig nieuwe aanwas. Tussen de verschillende clubs bestond veel rivaliteit en van samenwerking was geen sprake.

De huidige situatie is een stuk minder overzichtelijk. De veranderde rechts-extremistische scene wordt gekenmerkt door veel on- en offlineactiviteit buiten de bekende organisaties om en de onderlinge verbanden zijn zeer fluïde.

De impact van sociale media en chat-apps

Rechts-extremisten zijn in de afgelopen jaren steeds meer gebruik gaan maken van sociale media en chat-apps. Dit heeft een grote impact op hoe de rechts-extremistische scene zich organiseert en gedraagt.

- Sociale media zoals Facebook en V Kontakte (VK) (een platform vergelijkbaar aan Facebook, zie kader) vereenvoudigen het vinden van gelijkgestemden waardoor nieuwe geïnteresseerden sneller aansluiting kunnen vinden. Ook ontstaan er gemakkelijk nieuwe initiatieven en groepen. Daarbij moet wel aangetekend worden dat deze soms net zo snel weer verdwijnen. Dit is vooral het geval als de stap van virtuele naar fysieke contacten niet gemaakt wordt.
- Sociale media maken het voor rechts-extremistische individuen mogelijk om hun stem te laten horen. De AIVD constateert een toename van rechts-extremistische uitingen online. De dynamiek van sociale media zorgt er daarbij voor dat gebruikers elkaars opvattingen steeds bevestigen en versterken. Gebeurtenissen waarbij moslims en/of de islam betrokken zijn, worden bijvoorbeeld stelselmatig in een rechts-extremistisch daglicht gezet om het gevoel van 'wij' (de blanke Nederlanders) versus 'zij' (de moslims) te versterken. Vaak worden dit soort berichten gevolgd door 'hate posts'. Niet zelden wordt moslims hierin de dood toegewenst of worden bedreigingen geuit.
- Chat-apps zoals WhatsApp en Telegram zorgen ervoor dat traditionele organisatiestructuren minder belangrijk zijn geworden. Een groeps-app volstaat om afspraken te maken, informatie uit te wisselen of voorbereidingen te treffen voor acties.

Van Facebook naar VK?

Facebook voert actief beleid om haatberichten te herkennen en te verwijderen. De AIVD signaleert een trend dat sommige uitgesproken rechts-extremisten uit Nederland hun activiteiten op sociale media daarom verplaatsen van Facebook naar VK. Daar wanen zij zich vrij om zich zonder enige remming te kunnen uiten. Het sociale media-platform VK is de Russische tegenhanger van Facebook. VK is dan ook vooral populair onder Russischtalige gebruikers. Hoeveel Nederlanders een VK-profiel hebben is onbekend.

Kenmerken van de rechts-extremistische scene

Het gevolg van de organisatorische veranderingen binnen het rechts-extremisme is dat een deel van de scene niet langer in groepen in te delen is. De onderlinge samenhang krijgt vorm in ad-hoccoalities en fluïde contacten, maar draagt geen naam. De rechts-extremistische scene gedraagt zich daardoor onvoorspelbaarder dan voorheen.

Een ander deel van de Nederlandse rechts-extremisten acteert nog wel in groepsvorm, maar ook daar is steeds meer sprake van overlap in sympathisanten en ad-hocsamenwerkingsverbanden. Voorbeelden van dit soort groepen zijn Identitair Verzet, Rechts in Verzet, de NVU en het eerdergenoemde Erkenbrand. Voor deze groeperingen geldt dat de kern van de organisatie klein is. Per groep leveren maximaal enkele tientallen personen een actieve bijdrage. Het aantal personen dat bereikt wordt, is uiteraard groter. Mensen kunnen bijvoorbeeld op de achtergrond betrokken zijn als (online-)sympathisant, bezoeker van bijeenkomsten of donateur.

Ook op het gebied van man-vrouwverhoudingen zijn er ontwikkelingen. Was de rechts-extremistische scene vanouds vooral een mannenbolwerk, de laatste jaren sluiten er, hoewel nog steeds in de minderheid, steeds meer vrouwen aan. Het Studiegenootschap Erkenbrand is de uitzondering op deze regel. Zowel de actief betrokkenen als de sympathisanten van dit genootschap zijn vrijwel alleen mannen. Dat Erkenbrand openlijk uitdraagt tegen de emancipatie van de vrouw te zijn, draagt zeer waarschijnlijk bij aan deze ontwikkeling.

Onderzoek van de AIVD laat verder zien dat Nederlandse rechts-extremisten zich weinig tot niets aantrekken van gemeente- of provinciegrenzen. Acties worden daar gehouden waar de actualiteit een aanleiding geeft. Bijeenkomsten worden daar georganiseerd waar het voor alle geïnteresseerden aan te reizen is. In de tussentijd onderhoudt men contact via telefoon en internet. Het beeld dat in deze publicatie geschetst wordt, geldt daarmee voor heel Nederland.

Internationale contacten

Rechts-extremisme is over het algemeen bij uitstek een nationale aangelegenheid. De invulling en de intensiteit van het rechts-extremisme kan van land tot land dan ook erg verschillen. Toch worden soms wel pogingen ondernomen om internationale contacten te leggen.

In de anti-islamitische hoek ziet de AIVD in beperkte mate contacten tussen Nederlandse rechts-extremisten en gelijkgestemden in de ons omringende landen. De contacten die er zijn, resulteren vaak in deelname aan elkaars bijeenkomsten, manifestaties en demonstraties, maar voeren niet veel verder dan dat. Daarbij is er vooral beweging zichtbaar van Nederlanders naar het buitenland en minder andersom.

Het alt-rechtsgedachtegoed van Erkenbrand heeft een internationale oorsprong. Binnen deze hoek van het rechts-extremisme wordt daarom logischerwijs meer werk gemaakt van internationale uitwisseling en samenwerking. Momenteel voert dit echter niet verder dan ad-hoccontacten met kleine groeperingen in andere Europese landen. Of in de toekomst hechterere vormen van samenwerking gaan ontstaan, moet nog blijken.

Samenvattend zijn op organisatorisch vlak groepen minder belangrijk geworden. Binnen de rechts-extremistische scene is er veel on- en offline activiteit buiten de bekende groepen om. De groepen die er nog wel zijn, zijn relatief klein. Het aantal personen dat bereikt wordt, is uiteraard wel groter. Zowel de anti-islam als de alt-rechtsgeoriënteerde rechts-extremisten hebben internationale contacten. Tot op heden vloeien hier geen zorgwekkende ontwikkelingen uit voort.

WIE ISLAM ZAAIT

ZAL SHARIA OOGSTEN

NED. VERBOND // NMGN RECHTSAF // ID.VERZET

Activiteiten

De activiteiten die ondernomen worden binnen de rechts-extremistische scene zijn divers en variëren van het verspreiden van extremistisch gedachtegoed tot geweld en terrorisme. De wisselwerking met links-extremisten speelt ook een belangrijke rol.

Hieronder komen verschillende activiteiten aan bod in volgorde van toenemende geweldsdreiging. De wisselwerking tussen links- en rechts-extremisten komt apart aan de orde.

Van verspreiding gedachtegoed tot geweld

Eén van de belangrijkste activiteiten van de rechts-extremistische scene in Nederland is het verspreiden van het gedachtegoed. Dit gebeurt zowel online als offline.

- Online besteden rechts-extremisten in toenemende mate tijd aan het maken van websites, promotiefilmpjes en podcasts en zijn ze actief op Facebook, Twitter en Instagram. Deze activiteiten zijn gericht op de werving van nieuwe sympathisanten, om op te roepen tot deelname aan activiteiten en om donaties binnen te halen.
- Bij 'offline' activiteiten om het gedachtegoed te verspreiden moet vooral gedacht worden aan borrels, lezingen en conferenties. Voor het Studiegenootschap Erkenbrand is het op deze manier verspreiden van gedachtegoed de voornaamste activiteit.

Van dit type activiteiten gaat geen geweldsdreiging uit, maar toch spreken we van extremisme wanneer sprake is van systematisch haatzaaien, het demoniseren van bevolkingsgroepen, intimidatie of een sfeer van angst creëren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het wegpesten van asielzoekers door het online vermelden van het adres van de aan hen toegewezen woning.

Naast het verspreiden van het gedachtegoed organiseren verschillende rechts-extremistische groeperingen met enige regelmaat demonstraties. Hier komen gemiddeld enkele tientallen mensen op af.

Een meer radicale vorm van actievoeren zijn de zogenaamde bezettingen. Dit is een tactiek die met name door Identitair Verzet gebruikt wordt. Met als doel het genereren van aandacht en publiciteit beklimt een handjevol 'Identitair' een moskee of gebouw dat anderszins met de islam te maken heeft. Daar hangen ze spandoeken op met anti-islamteksten en de 'bezetters' blijven net zolang zitten tot de politie of brandweer ze eraf haalt. In 2017 slaagde Identitair Verzet erin om landelijke media-aandacht te krijgen voor onder meer een actie op een net geopende islamitische middelbare school in Amsterdam. Het bezetten van een school door personen met bivakmutsen heeft een intimiderend karakter. In een enkel geval leiden dergelijke acties ook (bijna) tot confrontaties.

Een stap verder gaan bedreigingen. Zo ontving de Haagse As-Soennah moskee in juni 2017 een speelgoed-vrachtwagentje per post. In de begeleidende brief werd de suggestie gewekt dat er vrachtwagens op de moskeegangers zouden kunnen inrijden. De afzender van dergelijke brieven is vaak moeilijk te achterhalen. Maar toen in januari 2018 een onthoofde pop werd neergelegd bij een Amsterdamse moskee is de dader wel gevonden. Het bleek te gaan om een actie van de initiatiefnemer van de kleine groep Rechts in Verzet.

Rechts-extremistisch gemotiveerd geweld is relatief zeldzaam in Nederland. Dit is zeker het geval als men de situatie in Nederland vergelijkt met de situatie in Duitsland, waar in 2016 maar liefst 1600 geweldsincidenten met een rechts-extremistische signatuur hebben plaatsgevonden. Dergelijke incidenten beperken zich in Nederland naar schatting tot maximaal enkele tientallen per jaar. Een bekend voorbeeld is de brandstichting met molotov-cocktails bij een moskee in Enschede in februari 2016. De daders waren vijf mannen uit Enschede. Hiermee was voor het eerst sprake van rechts-extremistisch terrorisme. Een ander voorbeeld van rechts-extremistisch gemotiveerd geweld is de vuurwerkbom die in december 2015 bij de woning van een Somalisch gezin werd geplaatst.

Het plegen van geweld mag dan zeldzaam zijn, het aanmoedigen en verheerlijken van geweld is dat niet. Onder rechts-extremisten wordt het (online) taalgebruik steeds agressiever en opruiender. Bovendien heerst in deze kringen een grote fascinatie voor vuurwapens. Zo probeert menig een wapenverlof te krijgen om legaal over een vuurwapen te kunnen beschikken. Verbaal geweld en een fascinatie voor vuurwapens zijn echter niet direct een afspiegeling van de bereidheid om de daad bij het woord te voegen. Men gaat bijvoorbeeld uit vrees voor de persoonlijke consequenties, zoals het verlies van werk, niet over tot handelen. Deze ontwikkeling zorgt er wel voor dat steeds meer (kwetsbare) personen in aanraking komen met gewelddadig rechts-extremistisch gedachtegoed en mogelijk radicaliseren.

‘Rechts’ versus ‘links’

Links-extremisten van de Anti-Fascistische Actie (AFA) hebben als doel om acties van groepen die zij classificeren als ‘rechts’ te dwarsbomen. Daarbij is het in de filosofie van AFA toelaatbaar om geweld te gebruiken tegen ‘rechts’. Soms is daarom massale politie-inzet nodig om te voorkomen dat AFA de confrontatie zoekt met de ‘tegenpartij’ en gewelddadige situaties ontstaan.

Hoewel het initiatief voor confrontaties over het algemeen van AFA komt, lijkt de rechts-extremistische scene de laatste jaren aan zelfvertrouwen te winnen. Sommige rechts-extremisten zijn niet langer bang voor hun ideologische tegenstanders en ontplooiën ‘anti-antifa’-activiteiten. Daarbij gaat het ze niet alleen om AFA. Ook de opkomst van anti-kolonialisme/anti-racisme groeperingen veroorzaakt een tegenreactie vanuit de rechts-extremistische scene. Deze groeperingen streven bijvoorbeeld naar de afschaffing van Zwarte Piet of willen dat verwijzingen naar het koloniale verleden van Nederland uit het straatbeeld verdwijnen. Rechts-extremisten komen hiertegen in verzet, omdat zij dit zien als het verkwanselen van de Nederlandse geschiedenis en tradities.

De bereidheid van rechts-extremisten om geweld in te zetten tegen ‘links’ is in de praktijk tot nu toe beperkt gebleken. In een enkel geval waarbij die bereidheid er wel was, zoals rond de nationale intocht van Sinterklaas in 2016, kwam het niet zover dankzij getroffen veiligheidsmaatregelen.

De wisselwerking tussen 'links' en 'rechts': een voorbeeld

Een voorbeeld van een links-rechtsconfrontatie vond in het voorjaar van 2018 plaats in de Amsterdamse wijk Watergraafsmeer. Uitgeprocedeerde asielzoekers, verenigd in het collectief 'We Are Here', hadden in deze wijk een twintigtal slooppanden gekraakt. In de nationale media werd hieraan veel aandacht besteed na berichten over overlast voor bewoners.

Met gebruik van de slogan 'Illegaal is crimineel! En kraken ook' sprong Identitair Verzet hierop in. Op een zaterdagochtend in april betrok een aantal personen van Identitair Verzet, voorzien van spandoek en vlaggen, een woning in dezelfde straat als waar 'We Are Here' woningen had gekraakt. Daarbij meldde Identitair Verzet dat zij deze woning hadden gekraakt. Dit bleek niet het geval: Identitair Verzet had toegang tot het huis via een anti-kraakovereenkomst.

Diezelfde middag hebben personen van AFA met bivakmutsen de woning van Identitair Verzet omsingeld en bekogeld met stenen en vuurwerk, waarbij ramen sneuvelden. Ook zou zijn geprobeerd de voordeur in te beuken. Er is niemand opgepakt. Na de aanval heeft Identitair Verzet het pand op vordering van de politie verlaten.

AFA Amsterdam concludeerde op internet: "Weer is gebleken dat de enige taal die deze fascistten begrijpen stenen en vuurwerk zijn. Dit is een taal die wij kunnen, moeten en zullen spreken."

Dit voorbeeld laat zien dat rechts-extremisten niet bang zijn om (niet-gewelddadig) te provoceren en dat links-extremisten er vervolgens niet voor terugdeinzen om daarop te reageren met geweld. De AIVD acht het waarschijnlijk dat dit soort situaties in de toekomst vaker voor gaat komen.

Samenvattend zijn de activiteiten van rechts-extremisten voor het merendeel niet-gewelddadig. Verbaal geweld, in de vorm van agressief en opruiend taalgebruik, neemt echter wel een steeds belangrijkere plek in binnen de rechts-extremistische scene. Bovendien heerst in deze kringen een grote fascinatie voor vuurwapens. Het zelfvertrouwen van de rechts-extremistische scene groeit waar het gaat om confrontaties met links. Daarbij lijken links-extremisten echter nog altijd eerder bereid om geweld in te zetten dan rechts-extremisten.

De dreiging tegen de democratische rechtsorde

Lichte opleving en veranderingen

Sinds 2014/2015 ziet de AIVD een lichte opleving van het rechts-extremisme in Nederland. Deze opleving gaat gepaard met een ideologische verschuiving waarbij anti-islamideeën naar de voorgrond zijn getreden en het *alt-right* gedachtegoed vanuit de VS naar Nederland overwaaid. Op organisatorisch vlak zijn groepen minder belangrijk geworden. Er is veel on- en offlineactiviteit buiten de bekende groepen om. Verder is het opvallend dat rechts-extremisten meer interesse hebben gekregen in het opzoeken van de confrontatie met links-extremisten.

Zorgen AIVD

De AIVD doet onderzoek naar rechts-extremisme om vast te stellen op welke manier en in welke mate sprake is van dreiging voor (het voortbestaan van) de democratische rechtsorde. In de nieuwe situatie van de rechts-extremistische scene in Nederland benoemt de AIVD twee aandachtspunten.

- Het eerste aandachtspunt betreft de geweldsdreiging die uitgaat van rechts-extremisten. Hoewel deze in algemene zin beperkt is, is wel sprake van een steeds agressiever en opruiender discours. Vaker dan voorheen worden uitspraken gedaan die geweld aanmoedigen en verheerlijken tegen met name moslims en de overheid. Bovendien heerst in rechts-extremistische kringen een grote fascinatie voor vuurwapens. Beide zaken leiden niet per definitie tot de bereidheid om daadwerkelijk geweld te gaan gebruiken. Maar deze ontwikkelingen en de groeiende groep (kwetsbare) personen die in aanraking komt met gewelddadig rechts-extremistisch gedachtegoed baren wel zorgen. Ze creëren namelijk een klimaat waarin het risico dat (snel radicaliserende) rechts-extremistische eenlingen of kleine groepen geweld in zullen zetten om een statement te maken, groter is dan in het verleden.
- Het tweede aandachtspunt is de niet-gewelddadige dreiging tegen de democratische rechtsorde die voortkomt uit activiteiten als systematisch haatzaaien, bevolkingsgroepen demoniseren, intimideren of een sfeer van angst creëren. Deze dreiging gaat bijvoorbeeld uit van het 'intellectuele', door de *alt-right* beweging geïnspireerde, rechts-extremisme. Het gedachtegoed van alt-rechts, gebaseerd op rassenleer, druist in tegen de principes waar onze democratische rechtsorde op gebaseerd is. Het Nederlandse alt-rechts tracht dit zeer extremistische gedachtegoed tot gemeengoed te maken. Men wil bereiken dat een culturele omwenteling plaatsvindt naar een maatschappij waarin racisme normaal is. Dit om uiteindelijk de weg vrij te maken voor een politiek bestel dat alleen de grondrechten van de blanke burger waarborgt. Als dergelijk gedachtegoed in de toekomst steeds meer voet aan de grond krijgt in de Nederlandse samenleving en daarmee ook doorsijpelt naar het openbaar bestuur, is dat een bedreiging voor de Nederlandse democratische rechtsorde.

Verwachte ontwikkeling

Vanwege het fluïde en deels ongeorganiseerde karakter van het rechts-extremisme in Nederland is het zeer lastig om uitspraken te doen over te verwachten ontwikkelingen in de toekomst. Op korte termijn verwacht de AIVD geen verandering van het beschreven dreigingsbeeld. Op de middellange tot lange termijn kan de mate van maatschappelijke polarisatie een rol spelen. Indien gebeurtenissen plaatsvinden die de maatschappelijke polarisatie (verder) aanjagen, bijvoorbeeld nieuwe jihadistische aanslagen in West-Europa, ontstaat extra voedingsbodem voor rechts-extremisme. De AIVD verwacht daarom dat de omvang van het rechts-extremisme en de dreiging vanuit het rechts-extremisme mee zullen bewegen met de maatschappelijke polarisatie in Nederland.

Samenvatting

Na een periode van neergang ziet de AIVD sinds 2014/2015 een lichte opleving van het rechts-extremisme in Nederland. Deze opleving gaat gepaard met ideologische en organisatorische veranderingen. Ook zijn er nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de activiteiten van rechts-extremisten.

Ideologie

Gedurende een aantal decennia werd het rechts-extremisme in Nederland gekenmerkt door een neonazistisch, fascistisch en antisemitisch gedachtegoed. In de afgelopen jaren is dit veranderd. Momenteel is het anti-islamgedachtegoed dominant in de rechts-extremistische scene in Nederland. Daarnaast heeft ook het uit de Verenigde Staten (VS) overgewaaid *alt-right*gedachtegoed voet aan de grond gekregen in Nederland.

Organisatie

Groepen zijn minder belangrijk geworden. Binnen de rechts-extremistische beweging is er veel on- en offline activiteit buiten de bekende groepen om. De groepen die er nog wel zijn, zijn relatief klein. Het aantal personen dat bereikt wordt is uiteraard wel groter. Zowel de anti-islam als de alt-rechtsgeoriënteerde rechts-extremisten hebben internationale contacten. Tot op heden vloeien hier geen zorgwekkende ontwikkelingen uit voort.

Activiteiten

De activiteiten van rechts-extremisten in Nederland zijn voor het merendeel niet-gewelddadig. Verbaal geweld, in de vorm van agressief en opruiend taalgebruik, neemt echter wel een steeds belangrijkere plek in binnen de rechts-extremistische scene. Daarnaast groeit hun zelfvertrouwen waar het gaat om confrontaties met links. Daarbij lijken links-extremisten echter nog altijd eerder bereid om geweld in te zetten dan rechts-extremisten.

Zorgen AIVD

In de nieuwe situatie van de rechts-extremistische scene in Nederland ziet de AIVD twee aandachtspunten. Het eerste aandachtspunt betreft de geweldsdreiging. Deze is in algemene zin beperkt. Het (online) taalgebruik is in de afgelopen jaren echter wel steeds agressiever en opruiender geworden. Bovendien heerst in rechts-extremistische kringen een grote fascinatie voor vuurwapens. Hoewel men over het algemeen niet overgaat tot geweld, acht de AIVD het risico dat (snel radicaliserende) rechts-extremistische eenlingen of kleine groepen naar geweld grijpen, groter dan in het verleden.

Het tweede aandachtspunt is de niet-gewelddadige dreiging tegen de democratische rechtsorde vanuit bijvoorbeeld het 'intellectuele', door de *alt-right* beweging geïnspireerde, rechts-extremisme. Dit Nederlandse alt-rechts heeft als doel zeer extremistisch gedachtegoed, gebaseerd op rassenleer, gemeengoed te maken, zodat deze ideeën uiteindelijk zowel in de samenleving als in het openbaar bestuur geaccepteerd worden.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
aivd.nl

Postbus 20010
2500 EA Den Haag

oktober 2018